

بررسی عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست از دیدگاه کارکنان
مجتمع تولید روی بندرعباس

علیرضا رضوی Ali Reza Razavi

کارشناس ارشد مدیریت ، مدیرعامل مجتمع تولید روی بندرعباس
razavi@bzpc.ir

شانتیا قاسم‌زاده Shantia Ghassemzadeh

کارشناس مهندسی شیمی، مدیر HSE مجتمع تولید روی بندرعباس
ghassemzadeh@bzpc.ir

هادی سالاری Hadi Salari

کارشناس مهندسی بهداشت حرفه ای، مسئول واحد بهداشت مجتمع تولید روی بندرعباس
h.salari@bzpc.ir

سید محمد رضا انجوی Syed Mohammad Reza Enjavi

کارشناس مهندسی شیمی، مدیر مجتمع تولید روی بندرعباس
enjavi@bzpc.ir

سعید قربانی Saeid Ghorbani

کارشناس ارشد برق – الکترونیک، سرپرست مدیریت انرژی مجتمع تولید روی بندرعباس
ghorbani@bzpc.ir

چکیده

امروزه مسائل زیست محیطی عمیقاً دارای مفهوم اجتماعی‌اند و در کل مسائل زیست محیطی ریشه فرهنگی دارند و به منظور پذیرش بافتهای فرهنگی یک جامعه بایستی به صورت ساختاری با موضوع برخورد نمود. حفظ محیط زیست به مسائل زیادی ارتباط دارد که بزرگترین و مهمترین آن مسئله فرهنگ اجتماعی است. لذا این مطالعه با هدف بررسی عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست از دیدگاه کارکنان مجتمع تولید روی بندرعباس در سال 1394 انجام گرفته است. پژوهش حاضر، مطالعه‌ای توصیفی تحلیلی از نوع کاربردی بود. جامعه مورد بررسی، از تمامی کارکنان شاغل در مجتمع تولید روی بندرعباس (تعداد 285 نفر) تشکیل گردیده است. ابزار گردآوری اطلاعات در دو بخش سوالات جمعیت شناختی و زمینه‌ای، و پرسشنامه عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست بود. داده‌های جمع آوری شده و به وسیله نرم افزار آماری SPSS ویرایش ۲۳ و با کمک آزمون های توصیفی و تحلیلی چون ضریب همبستگی پیرسون، ضریب همبستگی اسپیرمن، آنالیز واریانس یک طرفه و تی تست مستقل در سطح معناداری ۰/۰۵ مورد آزمون قرار گرفتند. در این مطالعه از بین 285 پرسشنامه توزیع شده، 222 پرسشنامه به طور کامل تکمیل و بازگردانده شد (نرخ پاسخگویی 77/89). میانگین سنی پاسخ دهندگان 35/52 سال که در گروه سنی 64-23 بود و میانگین سابقه کار پاسخ دهندگان نیز 9/82 سال بود. نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد که اخلاق اجتماعی، آموزش و آگاهی، ارزشهای دینی و سنتی، هنجار سازی و احساس مسئولیت به ترتیب از تأثیرگذارترین تا ضعیفترین عامل در بین کارکنان مجتمع تولید روی بندرعباس معرفی شده است. در یک نتیجه کلی میتوان گفت که فرهنگ عامل تعیین کننده رفتارهای افراد در یک جامعه است و رفتارهای زیست محیطی تک تک افراد نشأت گرفته از این عامل مهم می‌باشد.

کلمات کلیدی: محیط زیست ، تولید روی بندرعباس ، عوامل فرهنگی ، فرهنگ حفظ محیط زیست .

Study of cultural factors affecting the environment preservation from the perspective of employees of Bandar Abbas Zinc Production Company

Razavi A (M.Sc.)¹, Ghassemzadeh Sh (B.Sc.)², Salari H (B.Sc.)³, Enjavi M (B.Sc.)⁴,

Ghorbani S (M.Sc.)⁵

1. Master of Science in Industrial Management, Complex Director of Bandar Abbas Zinc Production Company
2. B.Sc. Chemical Engineering, HSE Manager of the Bandar Abbas Zinc Production Company
3. Corresponding Author: B.Sc. Occupational Health Engineering, in charge of the health unit in the Bandar Abbas Zinc Production Company
4. B.Sc. Chemical Engineering, manager of Bandar Abbas Zinc Production Company

5. Master of Science in Electronic Engineering, Supervisor of Energy Management of Bandar Abbas Zinc Production Company

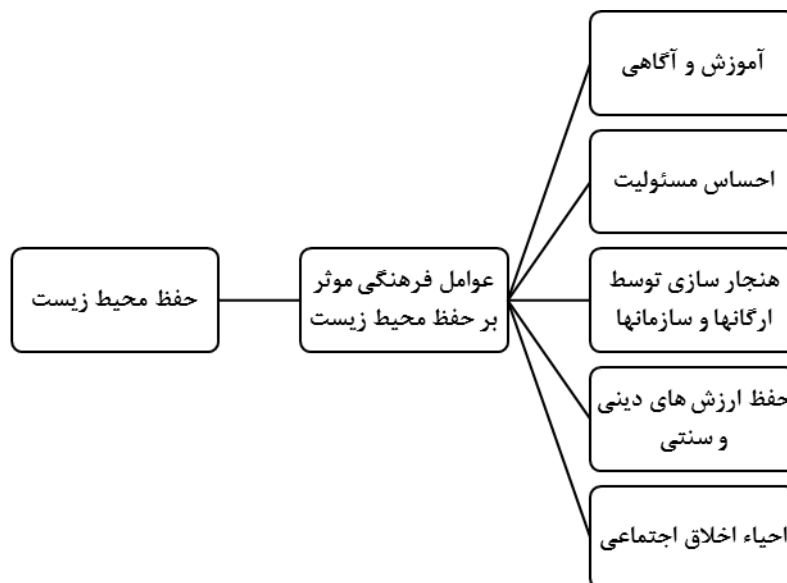
Abstract

Nowadays, environmental affairs have social concept and totally environmental affairs have cultural origin. And for acceptance of cultural textures in one society, we should encounter with this case in a structural way. Environmental preservation has connection with so many affairs that the greatest and the most important one is socio-cultural affairs. Therefore, this study has been done with the aim of survey of effective cultural factors on the environment preservation in personnel view of Bandar Abbas Zinc Production Company in 1394. Present investigation is a descriptive analytic study that is an application kind studied society includes all occupying staff in Bandar Abbas Zinc Production Company (285 individuals). The tools of information gathering were in two parts: 1. knowing population and basis questions. 2. Questionnaire of effective cultural factors on the environment preservation. Gathered data were tested in one meaningful level 0.05 by SPSS software edit 23 and by descriptive and analytic testes like correlative coefficient of Pearson, correlative coefficient of spearman, unilateral variance analysis and independent T-test. In this study between 285 distributed questionnaires, 222 questionnaires have been completely filled and returned (answering rate 77.89). The age average of repliers was 35.52 years that was in the age group of 23-64. And the work background average was 9.82 years. Obtained result of this study showed that social morality, training and information, religious and traditional values, normalization and responsibility feeling in sequence form the most influential and the weakest factors have been introduced between the personnel of Bandar Abbas Zinc Production Company. In one total result, we can say that culture is a determinative factor of individual behaviors in one society and environmental behaviors of all individuals are derived from this important factors.

Keywords: environment, Bandar Abbas Zinc Production Company, cultural factor, culture of environment preservation.

طبیعت و محیط زیست، موهبتی خداوندی است که از مجموعه موجودات، منابع و عوامل و شرایط هماهنگی که در اطراف هر موجود زنده وجود دارد و ادامه حیات به آن وابسته است به وجود می آید. آلودگی محیط زیست بر کیفیت و چرخه طبیعی اثر می گذارد و پی آمدهای زیان باری برای زندگی انسان، حیوان، گیاه و بناها دارد. در جهان امروز، مسئله آلودگی، یکی از مهم ترین و حادثترین مشکل تمدن انسانی است و نقش انسان در آلودگی محیط زیست بسیار چشم گیر است. طبیعت، برای بقای نسل بشر آفریده شده است و پیوندی ناگسستی میان انسان و طبیعت وجود دارد. حفظ محیط زیست و حرکت به سوی توسعه پایدار از جمله مسائلی است که مورد توجه سیاستمداران و برنامه ریزان در سطح کلان قرار دارد. برای تدوین برنامه های مناسب جهت حفظ و ارتقای کیفیت محیط زیست و تدوین و اجرای مقررات مربوط به جلوگیری از تخریب محیط زیست، لازم است که اطلاعات مرتبط به شاخص های زیست محیطی تهیه و تأثیر آن ها را بر سلامتی مورد بررسی قرار داد تا بتوان راهکارهای مناسب با توجه به امکانات و منابع زیست محیطی موجود به کار بست. اهمیت نقش محیط زیست در شکل دهی رفتار و فرهنگ اجتماعی به عنوان زیر بنای توسعه به موقعیت و وضعیت آن بستگی دارد. امروزه حفاظت از محیط زیست و اطمینان از پایداری و همه جانبه بودن توسعه آن جدیترین چالش پیشروی جامعه جهانی است (ولایی، 1384، 51). فرهنگ عامل اصلی و به معنای موتور توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست است. بهبود محیط زیست زمانی حاصل خواهد شد که محیط طبیعی و فرهنگی انسان با هم مرتبط باشند. لازمه تحقق چنین هدفی، وجود اخلاق زیست محیطی در تمامی اقشار يك جامعه در يك کشور می باشد. اخلاق زیست محیطی رفتار ایده آل بشر نسبت به محیط زندگی خود اعم از محیط طبیعی، محیط اجتماعی و فرهنگی است. (اژدری، 1382، 27-28) مجموعه رفتارهای ضابطه مند در بستر فرهنگ موجب جهت دهی در ابعاد مختلف زندگی خواهد بود. به عبارت دیگر فرهنگ ریشه و ساختار اصلی توسعه همه جانبه است و زمانی میتوان انتظار شادابی و پویایی را برای جامعه تصور نمود که این ساختار به صورت اصولی انجام یافته باشد. متأسفانه غالب جمعیت کشور در زمینه فرهنگ زیست محیطی با چالش های متناهی روبروست و وسعت دامنه، مقیاس و پیچیدگی آن بی سابقه است. فشار آلودگی های زیست محیطی در مرز بحرانی است و هنوز جامعه فرهنگی کشور در سطوح ادراک مفاهیم، روش شناسی های نوین و غیره تاکنون نتوانسته است آن طور که باید و شاید به صورت فرهنگ زیست محیطی و کاربردی در کشور جایگاهی پیدا نماید. با اینکه در اصل پنجاهم قانون اساسی، اهمیت حفظ محیط زیست بسیار زیبا و همه سو نگر نگارش و قوانین و مقررات دیگری هم به تبعیت از آن تهیه و تدوین و مصوب گردیده است اما حفظ محیط زیست تنها در شعار باقیمانده است، چرا که بدلیل خلاءهای آموزشی و آگاهی های زیست محیطی، نبود احساس مسئولیت در کل جامعه، عدم اخلاق اجتماعی مناسب و غیره، به طور خلاصه فقر فرهنگی ناشی از آن، آلودگیهای زیست محیطی و کشور را به مرز بحرانی سوق داده است. با توجه به این موضوع اهداف این پژوهش عبارتند از:

- ❖ تعیین نقش آموزش و آگاهی های زیست محیطی در حفظ محیط زیست
- ❖ تعیین نقش احساس مسئولیت کارکنان صنایع در حفظ محیط زیست
- ❖ تعیین نقش ارزشهای سنتی و دینی در حفظ محیط زیست
- ❖ تعیین نقش اخلاق اجتماعی در حفظ محیط زیست
- ❖ تعیین نقش هنجار سازی از سوی ارگانها و سازمانها در حفظ محیط زیست
- ❖ رتبه بندی عوامل مؤثر بر حفظ محیط زیست

شکل شماره 1. مدل مفهومی عوامل موثر بر حفظ محیط زیست

بی تردید توسعه پایدار و همه جانبه، هدف اصلی کلیه برنامه‌های توسعه‌ای و چشم انداز بیست سال آینده کشور را شکل می‌دهد. در این راستا توجه به راهکارها و اصول پذیرفته شده بین المللی و متناسب با فرهنگ و ارزش‌های ملی ما می‌تواند دستمایه‌ای ارزشمند برای دستیابی به توسعه پایدار باشد. امروزه مسائل زیست محیطی عمیقاً دارای مفهوم اجتماعی‌اند و در کل مسائل زیست محیطی ریشه فرهنگی دارند و به منظور پذیرش بافت‌های فرهنگی یک جامعه بایستی به صورت ساختاری با موضوع برخورد نمود. حفظ محیط زیست به مسائل زیادی ارتباط دارد که بزرگترین و مهمترین آن مسئله فرهنگ اجتماعی است. لذا این مطالعه با هدف بررسی عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست از دیدگاه کارکنان مجتمع تولید روی بندر عباس در سال 1394 انجام گرفته است.

روش بررسی

پژوهش حاضر، مطالعه‌ای توصیفی تحلیلی از نوع کاربردی بود. جامعه مورد بررسی، از تمامی کارکنان شاغل در مجتمع تولید روی بندرعباس (تعداد 285 نفر) تشکیل گردیده است. ابزار گردآوری اطلاعات در دو بخش پرسشنامه عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست که دارای 24 سؤال و 5 عامل آموزش و آگاهی، احساس مسئولیت، ارزشهای دینی و سنتی، اخلاق اجتماعی و هنجار سازی است. که پاسخ‌ها به صورت طیف لیکرت پنج درجه‌ای به صورت کاملاً مخالف (1 نمره)، مخالف (2 نمره)، نه موافقم نه مخالف (3 نمره)، موافقم (4 نمره)، کاملاً موافقم (5 نمره) بود. بخش دوم سوالات جمعیت شناختی و زمینه‌ای شامل: سن، جنس، وضعیت تاهل، سابقه کار، تحصیلات و سمت شغلی بود. داده‌های جمع آوری شده و به وسیله نرم افزار آماری SPSS ویرایش 23 و با کمک آزمون‌های توصیفی و تحلیلی چون ضریب همبستگی پیرسون، ضریب همبستگی اسپیرمن، آنالیز واریانس یک طرفه و تی تست مستقل در سطح معناداری 0/05 مورد آزمون قرار گرفتند.

یافته‌ها

از بین 285 پرسشنامه توزیع شده، 222 پرسشنامه به طور کامل تکمیل و بازگردانده شد (نرخ پاسخگویی 77/89). میانگین سنی پاسخ دهندگان 35/52 سال که در گروه سنی 23-64 بود. میانگین سابقه کار پاسخ دهندگان نیز 9/82 سال بود. (جدول شماره 1) میانگین نمره کسب شده هر یک از عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست توسط شرکت کنندگان در این مطالعه، نشان داد که اخلاق اجتماعی، آموزش و آگاهی، ارزشهای دینی و سنتی، هنجار سازی و احساس مسئولیت به ترتیب از تأثیرگذارترین تا ضعیفترین عامل در بین کارکنان بود. (جدول شماره 2)

جدول شماره 1. اطلاعات جمعیت شناختی شرکت کنندگان در مطالعه			
متغیر	بر حسب	تعداد	درصد
جنسیت	زن	3	1/35

98/65	219	مرد	
8/1	18	زیر 25 سال	
45	100	35-25 سال	سن
36/9	82	45-35 سال	
9/9	22	بالای 45 سال	
جدول شماره 3. همبستگی متغیرهای مورد مطالعه			
سابقه کار	سن	عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست	
0/109	-0/053	آموزش و آگاهی	

جدول شماره 2. میانگین نمره کسب شده در هر یک از عوامل مورد مطالعه و نمره کل									
حداکثر نمره	حداقل نمره	محدوده نمره	انحراف معیار	درصد میانگین	میانگین	آلفای کرونیباخ	تعداد گویه	عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست	
22	13	5-25	1/47	73/24	18/31	0/81	5	آموزش و آگاهی	
19	5	4-20	2/55	64/07	12/82	0/88	4	احساس مسئولیت	
23	8	5-25	2/00	70/34	17/59	0/87	5	ارزشهای دینی و سنتی	
22	12	5-25	1/30	73/82	18/45	0/88	5	اخلاق اجتماعی	
21	7	5-25	2/31	67/51	16/88	0/82	5	هنجار سازی	
93	60	-120	5/58	70/03	84/05	0/87	24	نمره کل	
		24							
		88/74	197		متاهل		تاهل		
		11/26	25		مجرد				
		53/6	119		زیر دبیر		تحصیلات		
		37/4	83		دبیر				
		2/3	5		کاردان				
		6/8	15		کارشناس و بالاتر				
		3/15	7		مدیر		شغل		
		2/25	5		کارشناس				
		4/5	10		سرپرست				
		90/1	200		کارگر				
		1/8	4		کمتر از یک سال		سابقه کار		
		33/8	75		1-5 سال				
		18/9	42		5-10 سال				
		22/1	49		10-15 سال				
		23/4	52		بالای 15 سال				

نتایج حاصل از بررسی ارتباط بین عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست با سن و سابقه کار پرسنل در جدول شماره 3 نشان داده شده است. همانگونه که مشخص است هیچ گونه ارتباط معناداری بین عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست با سن و سابقه کار وجود ندارد.

0/044	0/062	احساس مسئولیت
-0/123	-0/095	ارزشهای دینی و سنتی
0/052	-0/008	اخلاق اجتماعی
-0/016	-0/054	هنجار سازی
0/010	-0/044	مجموع عوامل
* همبستگی در سطح معنی داری		0/05
** همبستگی در سطح معنی داری		0/01

ضریب همبستگی اسپیرمن بین عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست در جدول شماره 4 نشان داده شده است. نتایج حاصل نشان میدهد بین اکثر عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست ارتباط معنی داری وجود دارد. طبق این نتایج اخلاق اجتماعی بیشترین و آموزش و آگاهی کمترین ارتباط را با سایر عوامل دارند.

جدول 4. ضریب همبستگی اسپیرمن میان عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست

حیطه ها	عامل 1	عامل 2	عامل 3	عامل 4	عامل 5
آموزش و آگاهی	1	0/127*	0/074	0/129**	0/005
احساس مسئولیت		1	0/177**	0/116*	0/142*
ارزشهای دینی و سنتی			1	0/395**	0/257**
اخلاق اجتماعی				1	0/244**
هنجار سازی					1
* همبستگی در سطح معنی داری		0/05		** همبستگی در سطح معنی داری	

0/01

ارتباط بین گروه شغلی، گروه تحصیلی، سن و سابقه کار با عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست با استفاده از آنالیز واریانس یک طرفه (One way ANOVA) تعیین شد. همانگونه که از جدول 5 مشخص است بین سابقه کار و آموزش و آگاهی رابطه معنی داری مشاهده می‌گردد ولی بین سابقه کار و سایر عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست هیچ رابطه معنی داری مشاهده نشد. همچنین هیچ ارتباط معنی داری بین سن با عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست وجود ندارد. همچنین بین شغل با ارزشهای دینی و سنتی و اخلاق اجتماعی و بین تحصیلات با ارزشهای دینی و سنتی رابطه معنی داری مشاهده گردید.

جدول 5. آزمون اختلاف میانگین (One-Way ANOVA)

عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست	تحصیلات		شغل		سن		سابقه کار
	نتیجه	P-Value	نتیجه	P-Value	نتیجه	P-Value	
آموزش و آگاهی	N.S	0/597	N.S	0/313	N.S	0/227	S
احساس مسئولیت	N.S	0/290	N.S	0/189	N.S	0/142	N.S
ارزشهای دینی و سنتی	S	0/000	S	0/035	N.S	0/810	N.S
اخلاق اجتماعی	N.S	0/344	S	0/050	N.S	0/998	N.S
هنجار سازی	N.S	0/227	N.S	0/518	N.S	0/551	N.S

S = معنادار = N.S غیر معنادار

رتبه بندی عوامل مطرح شده نشان داد اخلاق اجتماعی، آموزش و آگاهی، ارزشهای دینی و سنتی، هنجار سازی و احساس مسئولیت به ترتیب از تأثیرگذارترین تا ضعیفترین عامل در بین کارکنان مجتمع تولید روی بندر عباس معرفی شده است. (جدول شماره 6)

رتبه میانگین	عامل
1	اخلاق اجتماعی
2	آموزش و آگاهی
3	ارزشهای دینی و سنتی
4	هنجار سازی
5	احساس مسئولیت

بحث

از مسائل روز جهان مسأله حفظ محیط زیست است. فاجعه زیست محیطی نه تنها آرامش و امنیت را از زندگی انسان می‌رباید که موجودیت بشر را تهدید می‌کند، به همین دلیل در محافل علمی و سیاسی بحث زیست محیطی پر سر و صداترین و جدی‌ترین بحث روز است. (ولایی، 1384، 24) در پیگیری علل و عوامل آن دو عامل بیشتر جلب توجه میکنند یکی دیدگاه انسان متمدن نسبت به طبیعت، دیگری توسعه فناوری است. بشر متمدن خود را مالک طبیعت دانسته و بر این باور است که انسان به عنوان اشرف مخلوقات حق هرگونه استفاده از طبیعت را داراست و بدون آنکه در بازسازی و نگهداری آن مسئولیتی داشته باشد از طرف دیگر با توسعه فن آوری بشر دستاوردهای عظیم و شگفت‌انگیزی به دست آورده در حالی که همین علل سازنده و دگرگون کننده زندگی بشر را در معرض نابودی قرار داده است. (ولایی، 1384، 24) اکنون مسائل زیست محیطی بقدری دامنه پیدا کرده‌اندکه قلمرو آنها دیگر به مسائل فنی ختم نمی‌شود. امروزه مسائل زیست محیطی عمیقاً دارای مفهوم اجتماعی‌اند و در کل مسائل زیست محیطی ریشه فرهنگی دارند و به منظور پذیرش بافتهای فرهنگی یک جامعه بایستی به صورت ساختاری با موضوع برخورد نمود. حفظ محیط زیست به مسائل زیادی ارتباط دارد که بزرگترین و مهمترین آن مسأله فرهنگ اجتماعی است. در مسأله محیط زیست رفتارهای نابهنجار در ارتباط با محیط زیست به علت ناشناختن با فرهنگ شهرنشینی و عدم درک درست از اوضاع زیست محیطی حاکم بر جامعه و وضعیت اعتقادات فرهنگی مردم می‌باشد زیرا مردم فرهنگ استفاده از منابع طبیعی و امکانات زیست محیطی و فرهنگ زیستن همراه با همزیستی با طبیعت را نیاموخته‌اند و یا به درستی آنرا درونی نکرده‌اند که این تحقیق سعی بر آن داشت که به چند جنبه از عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست بپردازد. با کمی دقت می‌بینیم تا وقتی که انسان از طبیعت می‌ترسید و تا زمانی که طبیعت توانسته بود قدرت و اقتدار خود را حفظ کند، همه چیز روال معمول خود را طبق قانون طبیعت داشت. حتی قانون جنگل و طبیعت هم زیبا بود، چراکه چرخه‌ای بود منظم که در آن هر از بین رفتنی، تولدی دوباره داشت. اما انسان با ورود خود به مدد هوش و استعدادش، نظم طبیعت و حرکت چرخه‌ای آن را برهم زد. (اسلام زاده، 1382، 43) مردم جامعه ما مقید به دین مبین اسلام هستند دینی که در مورد همه مسائل، فرامین و رهنمودهای خاص خود را دارد از جمله اخلاق زیست محیطی و اهمیت ویژه‌ای به عمران و آبادانی داده است. بر طبق آیات قرآن، خداوند به انسان قدرت و امکانات لازم را داده و او را مکلف به عمران و آبادانی زمین نموده است در همین زمینه در سوره هود می‌خوانیم « او خدایی است که شما را از زمین بیافرید و عمران و آبادانیش را به شما وا گذاشت.» (هود 61) قرآن نمی‌گوید خداوند زمین را به شما تفویض کرده اشاره به اینکه وسایل از هر نظر آماده است اما شما باید با کار و کوشش خویش زمین را آباد سازید. (اصغری لقمجانی، 1378، 124) یکی از دلایل عمده عدم مشارکت افراد در حفاظت از محیط زیست نداشتن علاقه است، به طوری که افزایش علاقه عمومی برای شناخت مشکلات در اولین مرحله فرآیند جلب مشارکت عمومی است، لیکن افکار عمومی اطلاعات کمی نسبت به موضوع دارند و اکثریت در جامعه باید برای شناسایی مشکلات و واقعیت‌های محیط ترغیب شوند. (Marzo, 1980, 22) در این میان نقش اطلاعات شفاف و قابل فهم و علاقه باطنی بسیار مؤثر می‌باشد. برخورداری از سواد به عنوان یک توانایی ارزشمندی غنای فرهنگی و اجتناب‌ناپذیر زندگی توأم با رشد ارزشهای انسانی است. امروزه حیات روبه رشد جوامع با میزان سواد و دانش پیوند خورده است. بنابراین ایجاد تحول و ارتقاء فرهنگ زیست محیطی مستلزم افزایش بهره‌وری نیروی انسانی در زمینه مسائل زیست محیطی و اشاعه آموزش زیست محیطی در ابعاد گسترده‌تر می‌باشد. (فرصت، 1384، 23) مسأله دیگری که در این تحقیق به آن پرداخته شد، احیاء آداب و رسوم است که در بطن آنها مسأله حفظ محیط زیست وجود دارد. پررنگ کردن آنها و اینکه به اعضای جامعه معرفی گردند. جامعه‌ای که به جای ارزشهای سنتی، سنت پرستی را پیشه کند، از عمق ارزشها بیرون می‌آید و فقط نظاره گر آن می‌شود. در چنین جامعه‌ای که ارزشهای آن در ظواهری خلاصه شود که مانند حسابی، با یک اشاره از بین می‌رود، مسئولیت نمی‌تواند جایگاهی پیدا کند. (اسلام زاده، 1382، 50) از طرفی مردم به تنهایی توانایی محافظت از محیط زیست خود را ندارند، حال به هر گونه که باشد. باید ارگانها، سازمانها، نهادها نیز مانند شهروندان وظایفی برعهده گیرند و به معنای دیگر وظایفی که برعهده شهروندان است بر عهده سازمانها و دیگر ارگانها نیز می‌باشد. وظیفه مهم سازمانها ایفای نقش‌های مهم در این زمینه از جمله توجه مردم به ارزشمند بودن محیط زیست و برجسته سازی این مهم با ساخت و اجرای هنجارهای مناسب صنعتی است.

نتیجه گیری

رتبه بندی عوامل مطرح شده نشان داد اخلاق اجتماعی، آموزش و آگاهی، ارزشهای دینی و سنتی، هنجار سازی و احساس مسئولیت به ترتیب از تأثیرگذارترین تا ضعیف‌ترین عامل در بین کارکنان مجتمع تولید روی بندر عباس معرفی شده است. این یافته‌ها با نتایج بدست آمده از پژوهش‌های ادومی و اکبرزاده (1385)، سیدن ستریکرتنو و جان ماریون (2004)؛ به نقل از

صالحی، 1385)، پالمیر (۱۹۹۰ ؛ به نقل از صالحی، ۱۳۸۵)، همتی (1380)، فرصت (۱۳۸۴)، صالحی (۱۳۸۵)، جوکار و میردامادی (۱۳۸۹ ؛ به نقل از صالحی، ۲۰۱۰)، باقری ورکانه (۱۳۸۲)، کارگری (۱۳۸۳)، بادکوبی (۱۳۷۹)، در زمینه عامل های موثر بر حفظ محیط زیست همگام و هم جهت است. نتایج این مطالعه نشان داد که متغیرهای فردی نظیر سن، تحصیلات، جنسیت، ناهل، شغل، سابقه حادثه و میزان سابقه کار تأثیر چندانی بر عوامل فرهنگی موثر بر حفظ محیط زیست نداشته و متغیرهای دیگری بر شکل گیری آن تأثیرگذارند. در مجموع حفظ محیط زیست در یک جامعه وظیفه یک نهاد و یک ارگان یا یک سازمان نیست بلکه تک تک افراد، نهادها و سازمانها نسبت به این امر مهم مسئول هستند و سازمان حفاظت محیط زیست و دیگر ارگانها و مسئولین بدون پشتیبانی نهادها و ارگانها و همه مردم نمی توانند موفق باشند و این امر مسلم است که هرچه حس مسئولیت پذیری افراد بالا رود با محیطی پاک و زیبا روبه رو خواهیم شد.

تقدیر و تشکر

در پایان نگارندگان بر خود لازم می دانند که مراتب سپاس خود را از همکاری صمیمانه کارکنان پرتلاش مجتمع تولید روی بندرعباس ابراز نمایند.

فهرست منابع

1. ولایی، عیسی، 1384، الگوهای رفتار با طبیعت (محیط زیست) از دیدگاه قرآن و سنت، پایان نامه دکتری (Ph.D.)، رشته علوم قرآن و احادیث، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات، استاد راهنما دکتر محمد علی لسانس فشارکی.
2. اژدری، افسون، 1382، توسعه فرهنگی و محیط زیست، فصلنامه علمی سازمان حفاظت محیط زیست، شماره 39، 27-47.
3. اسلام زاد، وحید ، 1382 ، مقدمه ای بر جامعه شناسی محیط زیست، نشر سازمان سبز حزب اسلامی کار.
4. اصغری لقمجانی، صادق، 1378 ، مبانی حفاظت محیط زیست در اسلام، نشر فرهنگ اسلامی، تهران، چاپ اول.
5. فرصت، محمد، 1384 ، ارزشیابی آموزش زیست محیطی در نظام آموزش عالی کشور ، پایان نامه دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، رشته مدیریت محیط زیست، استاد راهنما آقای دکتر مجید عباسپور ، آقای دکتر سید محمود شریعت.
6. ادهمی، عبدالرضا و اکبرزاده، الهام، ۱۳۸۵. بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست شهر تهران (مطالعه موردی مناطق ۵ و ۱۸ تهران). پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال.
7. قیومی، عباسعلی، محمد خانی، کامران، محمد سمناهی، مجید، 1391، بررسی عوامل فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست از دیدگاه شهروندان شهر تهران (مطالعه موردی منطقه ۴ شهرداری تهران) مجله مدیریت فرهنگی، سال ششم، شماره شانزدهم، 8. صالحی امیری، سید رضا، 1386 ، مفاهیم و نظریه های فرهنگی، نشر ققنوس.
9. صالحی، سپیده، 1385 ، بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر حفظ محیط زیست در شهر کرج مناطق 1، 2، 6 و 7 ، کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد تهران شمال، مدیریت و علوم اجتماعی، استاد راهنما دکتر رضا فاضل.
10. همتی، تورج. ۱۳۸۰ . بررسی عوامل فرهنگی اجتماعی در آموزش زیست محیطی و موانع مشارکت مردم در حفاظت از محیط زیست استان ایلام. پایان نامه کارشناسی ارشد، سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان ایلام.
11. باقری ورکانه، عباسعلی. ۱۳۸۲ . بررسی میزان آگاهی و علاقه دانش آموزان دوره متوسطه شهر تهران از حفاظت محیط زیست. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد، واحد علوم تحقیقات، رشته ترویج و آموزش کشاورزی. ۱۳۸۲.
12. بادکوبی، ا. ۱۳۷۹ . ارزیابی وضعیت آگاهی آموزگاران مقطع دبستان شاغل در مناطق آموزش و پرورش شهر تهران. فصلنامه علمی محیط زیست. شماره ۳.
13. کارگری، ن. 1383 . ارزیابی اثرات فرهنگی و روانشناختی دوره های آموزش کوتاه مدت کاهش مصرف انرژی و آموزش محیط زیست برای عموم مردم. پایان نامه کارشناسی ارشد علوم محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
14. دبیر سیاچی، سید منوچهر. ۱۳۸۳ . بحران محیط زیست. چاپ اول. قم: حدیث امروز.
15. ریتزر، جورج. ۱۳۸۴ . نظریه جامعه شناسی در دوران معاصر. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.
16. پویمان، لویی، پ، 1384 ، اخلاق زیست محیطی، ترجمه گروه مترجمان، نشر توسعه، جلد اول، تهران، چاپ اول.
17. تنهایی، حسین ابوالحسن، 1377 ، درآمدی بر مکاتب و نظریه های جامعه شناسی، چاپسرتک تعاونی چاپ گناباد، چاپ سوم.
18. تومه، ژرژ، 1380 ، توسعه فرهنگی و محیط زیست، محمد شارع پور، غزال (باز)، چاپ اول.
19. دبیر سیاچی، سیدمنوچهر، 1383 ، بحران محیط زیست، انتشارات حدیث امروز، قم، چاپ اول.
20. Salehi, S. 2010. People and the environment. amazon.
21. Marzso, S. 1980, Toward interdisciplinary environmental education proceeding of the international. Seminar education and environment some IDEAS on the interdisciplinary nature of the environmental education.
22. Havvey, T. 1995, An education 21 program: Orienting Environmental Education towards sustainable development and capacity building for Rio – the environmentalist VOL. 15.